

ДЕМЧЕНКО О. І., ШАНДА В. І.,
БУЛГАКОВ В. В., ТЕМЧЕНКО В. М.,
м. Кривий Ріг

ДУХОВНІСТЬ І ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА

В період крупних соціальних і політичних зрушень національного життя України духовність актуалізується в якості: 1) об'єкту сучасного філософського аналізу; 2) визнаної та все більше усвідомлюваної сфери діяльності людей інтелектуальної праці та мистецтва; 3) невід'ємного компоненту всіх рівнів освіти; 4) особистісного атрибуту кожної людини.

Духовність, як феномен масової свідомості та буденної психології, передбачає: 1) свободу самопізнання, самовираження, самотвердження; 2) наповнення духовного світу позитивними інтелектуальними, моральними, естетичними цінностями; 3) є невід'ємними умовою та наслідком демократизації суспільства; 4) безпосередньо пов'язана з гуманістичним типом мислення, діяльністю в світі, екологічною культурою.

Екологічна культура все більше займає визначне місце в системі ціннісних орієнтацій людини, в зв'язку з все більшим усвідомленням виключно важливої ролі природи та всієї біосфери для людства. Пізнавальна, кумулятивна функції загальної культури безпосередньо пов'язані з пізнанням докільця та діяльністю людини в ньому. Культура, як реалізація людських цілей в природі на основі законів та бачення природи в кожний момент розвитку людини, все більше проникається екологічним мисленням.

Екологізація всіх форм суспільної свідомості, особливо науки та культури, в наш час стає тим імперативом, який визначає ставлення суспільства та окремої особистості до природи. Екологічна культура, як сукупність знань, переконань, настанов діяльності в природі на основі екологічних принципів, є динамічною системою, що розвивається. Розширення її меж та закріплення в усіх сферах духовного життя, безпосередньо визначає прогрес, як окремої держави, так і людства в цілому.

Властива кожній епосі система орієнтацій — світоглядних та ціннісних настанов в наш час визначається екологізацією. Попри те, що екологічна культура поки що залишається поза полем зору істориків культури, а екологічна свідомість за межами бачення філософської антропології, вона все більше усвідомлюється, як соціальний і духовний елемент

психології особистості. Вона охоплює аналіз особистості — почуття, самооцінку, самозбереження, турботу про себе.

Усвідомлення екології в контексті культурологічного аналізу розвитку людства, відображає всі складності взаємодії людини і природи, культури і природи, актуалізує зв'язки екології та культури як умови майбутнього людства, його існування на планеті. Біосферосумісність, тобто екологічна адаптація людини в біосфері, пов'язується з загальною та екологічною культурою, екосвідомістю та мисленням. Ланки повсякденної поведінки — побут, праця, відпочинок, розваги утворюють індивідуальні ланцюги соціального життя, об'єднання, взаємодія та перехрещення яких формує єдину сітку суспільного життя, тобто соціальні поля, де проявляються духовність і екологічна культура. Екологічний індивідуальний контроль, усвідомлення кожного кроку особистості та суспільства є тією індивідуальною, внутрішньою екологічною настановою, яка через повсякденну психологію дає нові якості психології середовища.

Проникнення екологічної культури на рівень ціннісної настанови та морального імперативу можливе через психологію середовища та повсякдення, буденну психологію, які визначають існування людського суспільства, невидлячись на багато ще невіршених проблем їх становлення.

Глибокі екологічні свідомості і культура, як невід'ємні обов'язкові умови високого професіоналізму сучасного та майбутнього вчителя програмуються і реалізуються в їх професіограмах, незалежно від кваліфікаційного профілю (фаху). Це забезпечується теоретичними спеціальними курсами, екологічною спрямованістю багатьох навчальних та виховних заходів, обов'язковою участю в практичній природоохоронній роботі на протязі всього циклу навчання. Безпосередніми виразами екологічної культури сучасного вчителя є: 1) творче засвоєння основ екології та природоохоронних принципів; 2) їх проробка та переведення на рівень внутрішніх інтелектуальних, моральних та духовних настанов; 3) навички та уміння екологічних навчання, виховання, пропаганди знань та практичних природоохоронних заходів; 4) висока відповідальність за дії та поведінку в природі; 5) активна діяльність по охороні природи рідного краю та України; 6) нетерпимість до проявів порушення компонентів природи.